

مهم‌ترین رویدادها

در دو سال اخیر (۱۴۰۲ تا ۱۴۰۴) با افزایش قابل توجهی همراه بوده و مساحت آن نسبت به دوره‌های پیشین ۶۰ درصد رشد کرده است.»

همچنین غزال راهب، رئیس مرکز تحقیقات وزارت راه و شهرسازی گفت: «پدیده فرونشست زمین یکی از بحران‌های جدی کشور به شمار می‌رود، میانگین نرخ فرونشست در استان تهران بین ۲۰ تا ۲۵ سانت متغیر است.»

به‌طور کلی می‌توان گفت هرساله میزان فرونشست کشور در حال افزایش است که مهمترین عامل تاثیرگذار در این موضوع، خشک شدن سفره‌های زیرزمینی آب است. بررسی نقشه آب و هوایی کشور نشان می‌دهد میزان بارش‌ها هرساله کاهش پیدا می‌کند و از سوی دیگر نیز میانگین دمای شهرهای مختلف کشور نیز روبه افزایش است؛ درنتیجه این موضوع می‌تواند در میان‌مدت باعث شود سفره‌های آب زیرزمینی بیش از گذشته خشک شود و درنهایت هر روز شاهد آن باشیم که میزان فرونشست‌ها درکشور خصوصاً تهران به صورت قابل توجهی افزایش یابد.

به گفته کارشناسان اگر شرایط به همین شکل ادامه یابد، احتمالاً در دهه پیش رو مردم مجبور به تخلیه بسیاری از مناطق مسکونی پرسکونت همانند تهران، اصفهان و یزد باشند. کارشناسان عقیده دارند که اگر به وضعیت سفره آب‌های زیرزمینی رسیدگی نشود احتمالاً کمتر از ده سال آینده بسیاری از مناطق جنوب تهران آرام آرام تخلیه سکنه خود را آغاز کنند و این روند به مرور به سایر مناطق تهران نیز انتقال یابد. البته نکته قابل توجه اینجاست که این مسئله تنها شامل تهران نیست و سایر مناطق کشور نیز با این مشکل دست و پنجه نرم می‌کنند.

▼ عدم توسعه زیر ساختارها

همانطور که گفته شد مصارف خانگی تنها حدود ۹ درصد از منابع مصرفی کل کشور را تشکیل می‌دهند و بیشترین مصرف آب مربوط به مصارف کشاورزی است. اما مشکل اینجاست که بخش عمده‌ای از این ۹ درصد آب در شبکه‌های فرسوده توزیع از بین می‌رود. در اصل مسیر رسیدن آب و پخش، بزرگ‌ترین مشکل بوده و بیشترین مصرف در همین محل انجام می‌شود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد که حدود ۲۲ درصد از آبی که وارد شبکه می‌شود پیش از رسیدن به خانه‌ها از میان شکاف‌ها، نشتی‌ها و انشعابات غیرمجاز از بین می‌رود. در اصل خراب بودن و فرسوده بودن مسیر پخش آب باعث شده بخش زیادی از آب در مسیر رسیدن به خانه‌ها از بین برود و مصارف خانگی نیز سهمی کمتر از ۹ درصدی داشته باشند. در اصل به نظر می‌رسد بیشترین سهم مصرف آب برای مسیر پخش و انشعابات است و پس از آن به مصارف خانگی می‌رسد. همچنین بخش کشاورزی با داشتن سهم بیش از ۸۰ درصدی و تکیه به روش‌های سنتی آبیاری باعث شده که هدررفت آب به صورت قابل توجهی افزایش یابد. به گفته فعالان حوزه کشاورزی روش سنتی کشاورزی تنها یک‌سوم بهره‌وری استاندارد جهانی را داراست و باعث می‌شود که بخش عمده‌ای از آب مصرفی نیز در مسیر مصرف هدر برود.

مجموعه این عوامل، یعنی کاهش بارش و افزایش دما تا بهره‌وری پایین و عدم توسعه شبکه‌ها یک چرخه خطرناک ساخته است؛ چرخه‌ای که نه‌تنها محیط زیست را بلکه اقتصاد و امنیت اجتماعی کشور را تهدید می‌کند. به عقیده کارشناسان، کشور به نقطه‌ای رسیده که دیگر شعار و اصلاحات سطحی نمی‌تواند پاسخگو باشد و حتی در کوتاه‌مدت و میان‌مدت می‌تواند شرایط را وخیم کند و عدم برنامه‌ریزی در بلندمدت می‌تواند آینده کشور را به دام بکشد.

درحال حاضر عدم یازنگری جدی در سیاست‌های منابع آب، بهره‌وری کشاورزی و حتی مدیریت شهری باعث می‌شود کشور در دهه پیش رو با کم‌آبی مزمن روبه‌رو شود؛ وضعیتی که می‌تواند موج مهاجرت، رکود کشاورزی و نابودی بخش عمده‌ای از حیات طبیعی را در پی داشته باشد.

آب این روزها در کشور تبدیل به یک مسئله حیاتی و حتی امنیتی شده است؛ چراکه آسمان مدت‌هاست خشک شده است. کاهش ۴۰ درصدی بارش‌ها و همچنین افت ۳۰ درصدی منابع تجدیدپذیر و از سوی دیگر فرونشست ۱۰ تا ۳۰ درصدی زمین در سال باعث شده رنگ خطر جدی در کشور به صدا دربیاید. این رنگ خطر می‌تواند اقتصاد، سیاست، محیط زیست و حتی شرایط اجتماعی کشور را به خطر بیندازد. از نگاه محیط زیستی، کشور وارد مرحله «بحران بی‌آبی» شده است؛ مرحله‌ای که در آن هر تصمیم می‌تواند تأثیری فوری و گسترده بر اقتصاد و سلامت عمومی و حتی پایداری اجتماعی بگذارد. کارشناسان عقیده دارند که ادامه‌دار بودن این روند می‌تواند خشکسالی با عنوان «خشکسالی مدیریتی» ایجاد کند که بسیار جدی‌تر و خطرناک‌تر از خشکسالی طبیعی است و می‌تواند آینده کشور را به یکباره تغییر دهد. باید تصور بود و دید که با خشک شدن آسمان و زمین، مسئولان چه تصمیمی برای آینده کشور خواهند گرفت.

فعلی درمان درد باشد. اما سیاست فعلی وزارت نیرو در شرایط حال حاضر اجرای طرح‌های سهمیه‌بندی برای مردم و صنایع است که این موضوع نه برای مردم و نه برای صنایع خوشایند نبوده است؛ به گفته مسئولان، تنها راه جلوگیری از گسترش فاجعه است.

به گفته معاون اجرایی رئیس‌جمهور آمارها نشان می‌دهد سهم بخش کشاورزی در کشور ۷۰ تا ۹۰ درصد، مصرف خانگی ۷ تا ۹ درصد و مصرف صنعتی حدود ۶ درصد است. به‌طور مثال سه استان خوزستان، فارس و تهران به‌تنهایی ۳۵ درصد آب کشاورزی کشور را مصرف می‌کنند. همچنین برای تولید یک کیلوگرم گندم ۱۵۰۰ لیتر آب مصرف می‌شود که ۳۴ درصد بالاتر از میانگین جهانی است. حال با توجه به کمبود آب به نظر می‌رسد یکی از مهمترین گام‌های وزارت نیرو می‌تواند همراهی با وزارت جهادکشاورزی و تغییر الگوی کشاورزی باشد. با توجه به تغییرات اقلیمی و خشک شدن سفره‌های زیرزمینی آب تغییر و بازنگری در الگوی کشت می‌تواند زمینه صرفه‌جویی و کاهش مصرف آب را فراهم سازد. البته طی سال‌های گذشته هیچ الگوی مصرفی برای کشاورزی ارائه نشده و با توجه به نوع تصمیم‌گیری‌ها احتمالاً به این زودی‌ها شاهد تغییر در شرایط نباشیم.

▼ سدها در یک قدمی خشک شدن

بررسی آخرین داده‌های منتشر شده نشان می‌دهد ظرفیت پرشدگی اغلب سدهای کشور نسبت به سال گذشته به صورت معناداری کاهش یافته است. حتی در برخی از نقاط، سطح آب به اندازه‌ای کاهش یافته که پمپ‌های انتقال دیگر به آب نمی‌رسد که نتیجه این موضوع قطعی مکرر آب برای مصارف خانگی و صنعتی در فصل تابستان بود.

تازه‌ترین گزارش‌های وزارت نیرو نشان می‌دهد که میزان آب موجود در مخازن به ۱۷/۶۶ میلیارد مترمکعب رسیده است؛ رقمی که تنها ۳۴ درصد از ظرفیت کل سدها را تشکیل می‌دهد. همچنین آمار ایستگاه‌های باران‌سنجی تا تاریخ ۲۶ مهرماه ۱۴۰۴ نشان می‌دهد ورودی آب به سدهای کشور از ابتدای سال آبی جاری ۸/۸۰ میلیارد مترمکعب بوده که در مقایسه با ۱/۲۹ میلیارد مترمکعب مدت مشابه سال گذشته، کاهشی ۳۹ درصدی را نشان می‌دهد.

در همین بازه زمانی، خروجی سدها نیز ۱/۷۹ میلیارد مترمکعب ثبت شده که نسبت به سال گذشته ۲۹ درصد کاهش یافته است. بر همین اساس حجم آب ذخیره‌شده در سدهای کشور اکنون ۱۷/۶۶ میلیارد مترمکعب است که نسبت به پارسال ۲۴ درصد افت داشته و تنها حدود یک‌سوم ظرفیت کل مخازن را شامل می‌شود. سد زاینده‌رود در اصفهان با تنها ۱۳ درصد پرشدگی، نسبت به سال گذشته ۳۹ درصد افت را تجربه کرده است. سد لار در استان تهران نیز تنها ۲ درصد پرشدگی دارد و در جنوب کشور، سد استقلال در هرمزگان به ۶ درصد پرشدگی رسیده و سد شمیم و نیان نیز در وضعیت حجم مرده قرار دارند. بر پایه این داده‌ها، بخش قابل توجهی از سدهای مهم کشور اکنون در محدوده زیر ۲۰ درصد پرشدگی قرار دارند و تداوم کاهش بارش‌ها در آغاز سال آبی جدید، می‌تواند تأمین آب کشاورزی، شرب و صنعت را در ماه‌های آینده با چالش جدی مواجه کند.

▼ بحران فرونشست در پی خشکسالی

کمبود آب و خشک شدن سفره‌های زیرزمینی بحران فرونشست را در تهران و به‌طور کلی شهرهای مختلف کشور به شدت تقویت کرده است. بحران کم‌آبی تنها با عنوان قطعی آب و سهمیه‌بندی آن رخ نمی‌دهد، بلکه در زیرزمین نیز در حال رخ دادن است. سال‌هاست که فرونشست تهران آغاز شده و هر سال میزان آن نسبت به سال گذشته افزایش پیدا می‌کند. در برخی از مناطق تهران میزان فرونشست تهران تا ۳۰ سانتی‌متر در سال رسیده که نتیجه مستقیم برداشت‌های بی‌رویه از چاه‌های زیرزمینی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد بیشترین فرونشست زمین مربوط به جنوب تهران بوده و کارشناسان حوزه زمین‌شناسی نیز هشدار می‌دهند که بازسازی این خسارت‌ها در حال حاضر تقریباً غیرممکن است؛ چراکه فرونشست یک‌طرفه اتفاقی می‌افتد و زمین هرگز به حالت اولیه بازمی‌گردد.

شهریورماه سال جاری، مسعود پزشکیان، رئیس‌جمهور درباره میزان فرونشست زمین گفته بود: «اگر تعادل را بر هم بزنیم، سیلی سخی خواهیم خورد؛ محیط‌زیست، آب و هوا و محل زندگی ما در خطر است. امروز اکثر شهرهای کشور با پدیده فرونشست روبه‌رو هستند؛ درحالی‌که دو سه سانتی‌متر فرونشست نیازمند جلسات اورژانسی است، ما با ۳۰ تا ۳۶ سانتی‌متر فرونشست مواجهیم.»

ابتدای مهرماه بود که علی بیت‌اللهی مشاور رئیس سازمان حفاظت محیط زیست درخصوص فرونشست زمین اعلام کرد: «براساس داده‌های ماهواره‌ای ده‌ساله (۲۰۱۵ تا ۲۰۲۵)، پهنه اصلی فرونشست در جنوب تهران شکل گرفته که بخشی از مناطق شهری را نیز دربرمی‌گیرد. مرکز اصلی این پهنه در محدوده احمدآباد مستوفی قرار دارد؛ جایی که بیشترین نرخ سالانه فرونشست یعنی بیش از ۲/۵ سانتی‌متر در سال ثبت شده است. فرونشست زمین

این کارشناس هواشناسی، درباره افزایش سطح تنش آبی و مصرف آب، توضیح داد: «ورودی منابع آبی نداریم، ذخایر سدها و منابع زیرزمینی در کمترین میزان خود قرار دارند؛ حتی اگر در زمستان شرایط بارش به حالت نرمال و بیش از نرمال هم برسد، کمبودهای گذشته بحران نخواهد شد. در واقع، ما با پدیده‌ای مواجهیم که اثرات آن بلندمدت است؛ پس این کمبود فعلاً با ما خواهد بود. باید همچنان رفتار مصرفی خودمان را تغییر دهیم؛ به‌ویژه نیاز داریم تا منابع را مدیریت کنیم چون وقتی بارشی نداریم همان منابع موجود هم تحلیل می‌روند. اگر این روند فقر منابع، ادامه پیدا کند اثرات ناخوشایند آن در زندگی روزمره مردم بیشتر از گذشته مشخص می‌شود. با ادامه روزهای خشک و بی‌باران در تهران، نشانه‌های بحران آب بیش از پیش نمایان شده است. کارشناسان هشدار می‌دهند که پدیده کم‌بارشی در نتیجه تغییرات اقلیمی، دیگر یک ناهنجاری موقت نیست و باید آن را بخشی از واقعیت اقلیم ایران دانست. حتی اگر در زمستان بارش‌ها افزایش پیدا کند، کمبودهای انباشته بحران نخواهد شد و مدیریت هوشمند منابع آب، تنها راه عبور از این وضعیت بحرانی است.»

باتوجه به این اظهارات و بررسی نقشه‌های هواشناسی می‌توان گفت که تا نیمه آبان‌ماه خبری از باران در شهرهای مختلف کشور نخواهد بود و احتمالاً دما نیز افزایش چندانی نخواهد داشت. به گفته یک کارشناسان هواشناسی فعلاً آب و هوا تا حدودی تابستانی خواهد ماند و پس از آن باید منتظر ماند تا شاید به مرور شرایط تغییرات کند و آسمان روی خوش به مردم نشان دهد و بارش‌ها آغاز شود.

▼ تبخیر خاموش آب

سال آبی گذشته، یکی از خشک‌ترین دوره‌های تاریخ کشور بود. در سال جاری نه‌تنها آسمان خشک شد، بلکه گرمای بی‌سابقه به سفره‌های آبی کشور نیز فشار آورد و خشکی را در منطقه افزایش داد. براساس برآوردهای رسمی، میزان بارش کشور با سقوط ۴۰درصدی نسبت به میانگین چهل سال اخیر، تنها به حدود ۱۵۲ میلی‌متر رسید؛ آماری که عملاً منابع آب تجدیدپذیر را به کف یک قرن اخیر رسانده است.

براساس آمار حجم کل آب تجدیدشدنی کشور در شرایط عادی به حدود ۹۰ تا ۱۰۰ میلیارد مترمکعب می‌رسید و اکنون با شرایط فعلی در بهترین حالت در حدود ۷۰ الی ۸۰ میلیارد مترمکعب نوسان دارد که نتیجه این موضوع روشن است. درحال حاضر بیش از پنجاه شهر در آستانه تشدید تنش آبی قرار گرفته‌اند و سدهای بزرگ کشور نیز در وضعیتی بی‌سابقه، کمتر از نیمی از خود را حفظ کرده‌اند. بهیه جعفری، معاون دفتر برنامه‌ریزی کلان منابع آب و تلفیق بودجه شرکت مدیریت منابع آب ایران در مورد شهرهایی که در آستانه تنش آبی قرار دارند، گفت: «زمانی که شاخص بارش استانداردشده SPI را در بازه‌های ۱۲، ۶ و یا ۴۸ ماهه بررسی می‌کنیم می‌توانیم درصد خشکی استان‌ها را برآورد کنیم. طبق گزارش‌های سازمان هواشناسی در منطقه زاگرس باوجود خشکی انباشته، شاهد افزایش خشکسالی هستیم. این منطقه یکی از مناطق پراهمیت در تأمین نیاز آبی کشور است. پس از آن استان‌های شرق کشور، هرمزگان و تهران به نسبت با خشکسالی‌های شدیدتری مواجه بودند. میانگین بارش‌ها در استان‌های کشور از منفی ۵ درصد تا منفی ۷۰ درصد است. ادامه‌دار بودن کم‌بارشی‌ها فرصت تجدیدشوندگی را از منابع زیرزمینی گرفته و به دلیل ادامه برداشت از این منابع، شاهد بحران در منابع آب زیرزمینی و فرونشست‌های عمیق در برخی از مناطق کشور هستیم.»

بررسی‌ها نشان می‌دهد که میانگین تبخیر آب نیز افزایش یافته است. در محاسبات قدیمی، همواره میزان تبخیر ثابت فرض می‌شد، اما تغییرات اقلیمی طی دهه اخیر باعث شده میزان تبخیر آب نیز دیگر ثابت نباشد. میانگین دمای کشور در ده سال گذشته بیش از ۱۸ درجه سانتی‌گراد بوده که در سال آبی اخیر این عدد به حدود ۱۹/۳ درجه رسیده است. درجه هوا حدود یک درجه افزایش یافته است اما میزان تبخیر آب بیش از پیش‌بینی‌ها بوده است و باعث شده که بخش عمده‌ای از بارش‌ها هیچ‌گاه به سفره‌های زیرزمینی نرسند. در اصل افزایش یک‌درجه‌ای دما و کاهش بارش‌ها دست به دست یکدیگر داده است که سفره‌های زیرزمینی خالی‌تر از گذشته شود و بارش‌های کمتری به سفره‌های زیرزمینی برسد. به گفته کارشناسان این موضوع در اصل تبخیر پنهان آب است؛ نابودی بخش قابل‌توجهی از ذخایر آبی پیش از آن‌که فرصت ذخیره‌سازی پیدا کنند.

در حال حاضر این بحران آب تنها شامل تهران نیست. بسیاری از شهرها و روستاهای کشور درگیر معضل آب هستند. این روزها از بافت شهری گرفته تا صنایع بزرگ در فصول مختلف با معضل کمبود آب دست و پنجه نرم می‌کنند؛ به نوعی در معرض بحران آب هستند.

درحال حاضر وزارت نیرو و مسئولان مربوطه برنامه خاصی برای مقابله با معضل کم‌آبی ندارند و تنها راهکار مبارزه با شرایط فعلی تنها سهمیه‌بندی آب است. فعالان حوزه آب عقیده دارند که در وهله نخست تسویه کردن حقایقه‌ها و پس از آن استفاده از تجهیزات جدید عدم اجازه برای هدر رفتن آب می‌تواند به صورت موقت در شرایط

رویداد

بانک آینده منحل شد

چند روز پیش بود رئیس قوه قضائیه اعلام کرد که اگر رئیس بانک مرکزی به موضوع انحلال بانک آینده ورود نکند قوه قضائیه ورود خواهد کرد و هزینه این مسئله برای مسئولان بانک مرکزی بالا خواهد رفت. همین موضوع باعث شد بانک مرکزی سرعت بیشتری به فرایند انحلال بانک آینده دهد و در نهایت از امروز یک آبان‌ماه این بانک منحل و اختیارات آن به بانک ملی واگذار شد.

ناترازی و زیان‌سازی بانک‌ها داستان امروز و دیروز نیست. سال‌هاست بسیاری از بانک‌های خصوصی و دولتی کشور با این معضل دست و پنجه نرم می‌کنند. ناترازی بانک‌ها نه‌تنها خود بانک را بلکه اقتصاد کشور را نیز با مشکلات بسیاری روبه‌رو ساخته و همین موضوع باعث شده بسیاری از مسئولان در تلاش باشند تا هرچه زودتر بانک‌های زیان‌ساز را منحل کنند. تقریباً دوسال پیش، بانک مرکزی اعلام کرد سه موسسه اعتباری یعنی نور، کاسپین و توسعه منحل شده است، حتی مقامات بانک مرکزی خبر از انحلال یک بانک دیگر در آینده‌ای نزدیک دادند که به اعتقاد بسیاری از کارشناسان، این بانک، آینده است، اما حدود دوسال خبری از انحلال نبود که در نهایت یکباره خبر انحلال این بانک منتشر شد.

این بانک تا به امروز مشکلات مالی و حتی ساختاری بسیار زیادی داشته است. بانک آینده در ناترازی و زیان‌سازی در میان سایر بانک‌ها پرچمدار بوده، براساس آمارها، این بانک با زیان انباشته بیش از ۴۲۰ هزار میلیارد تومانی، در سال ۱۴۰۳ به طور میانگین روزانه حدود ۳۶۰ میلیارد تومان زیان متحمل شده است. همین باعث شد که این بانک در صف انحلال قرار گیرد. طی سالیان اخیر هر بار انحلال این بانک به نتیجه‌ای مشخص نمی‌رسید که در نهایت این بار با دستور رئیس قوه قضائیه سازوکار انحلال بانک آینده اجرایی شد.

رئیس قوه قضائیه درهمین خصوص اعلام کرده بود که بانک مرکزی ملزم شده است به وظایف خود در مورد بانک آینده عمل کند. آقای فرزین رئیس کل بانک مرکزی در مورد بانک آینده ۱۰۰ درصد اختیارات قانونی دارد اوایل منکر این اختیارات بود اما این موضوع را با توجه به قانون موجود قبول کرده است. بانک مرکزی هم در مورد بانک سرمایه و هم در مورد بانک آینده اختیارات قانونی دارد، مقاومت‌هایی در بین مسئولان بانک مرکزی و دیگر مسئولان ذیربط در مورد تصمیم‌گیری در رابطه با بانک‌ها وجود دارد که اگر به اختیارات قانونی خود عمل نکنند تحت تعقیب قانونی قرار می‌گیرند.

اینکه می‌گویند سران قوا و مشخصاً شورابعالی هماهنگی اقتصادی سران باید به ما اختیارات بدهد درست نیست، اختیارات قانونی کافی را دارند. بانک مرکزی و شخص آقای فرزین چه برای انحلال، چه اصلاح و حتی محدود کردن اختیارات بانک آینده اختیار قانونی دارد. رئیس کل بانک مرکزی باید از اختیارات خود استفاده کند در غیر این‌صورت قوه قضائیه متعرض او خواهد شد. به طور خلاصه قوه قضائیه به بانک مرکزی اعلام کرد که اگر به مسئله انحلال بانک آینده رسیدگی نکند رئیس بانک مرکزی و مدیران بانک آینده تحت تعقیب قرار خواهند گرفت.

بر همین اساس قرار است فرایند انحلال بانک آینده از امروز آغاز شود. تمامی شعب بانک آینده با نام بانک ملی ایران فعالیت خواهند کرد و تابلوی بانک آینده از سردر شعب برداشته شده و نام بانک ملی جایگزین آن می‌شود. از این تاریخ، افتتاح حساب جدید یا اعطای تسهیلات تحت نام بانک آینده متوقف شده و تمامی فرایندهای بانکی جدید با نام و اعتبار بانک ملی انجام می‌شود. سیستم بانک ملی در کنار سامانه‌های پیشین بانک آینده فعال خواهد بود تا خدمات بدون اختلال ادامه پیدا کند. در بخش دارایی‌ها و اموال، ساماندهی طبق قانون بانک مرکزی با مشارکت صندوق ضمانت سپرده‌ها انجام می‌گیرد. به نظر می‌رسد بانک مرکزی و هیئت عالی بانک مرکزی و در نهایت سران سه قوه در عین نظارت بر اجرای بند ۴ ماده ۸ قانون بانک‌مرکزی (تعیین تکلیف بانک‌های ناتراز)، تا پایان هفته جاری انحلال رسمی بانک آینده را به گونه‌ای که تنش اقتصادی و منفی بر روی بازارها نداشته باشد اعلام کنند.